

NORGES HØYESTERETT

Den 29. august 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med justitiarius Øie og dommerne Bergsjø og Bergh i

HR-2024-1549-U, (sak nr. 24-113010STR-HRET), straffesak, anke over dom:

Påtalemyndigheten

mot

A

(advokat Marius Oscar Dietrichson)

avsagt slik

D O M :

- (1) Saken gjelder påtalemyndighetens anke til gunst for domfelte over vilkår for prøveløslatelse fra forvaring.
- (2) A, født 00.00.1965, ble i 2018 dømt for grov kroppsskade til forvaring med en tidsramme på 3 år og minstetid på 2 år.
- (3) Ved Asker og Bærum tingretts dom 21. januar 2020 ble tidsrammen for forvaringen forlenget med 4 år frem til 30. januar 2024. Anke fra A over tingrettens dom ble nektet fremmet av Borgarting lagmannsrett 27. februar 2020.
- (4) Den 2. mars 2023 ba A om å bli prøveløslatt, noe påtalemyndigheten ikke samtykket til, jf. straffeloven § 44. Ved tiltalebeslutning utferdiget av statsadvokatene i Hordaland, Sogn og Fjordane 10. juli 2023 ble A satt under tiltale til ervervelse av dom på forlenget forvaring. Kravet om forlengelse av tidsrammen for forvaringen og begjæringen om prøveløslatelse ble fremmet til felles behandling.
- (5) Ringerike, Asker og Bærum tingrett avsa 15. desember 2023 dom med denne domsslutningen:
 - «1. Tidsrammen for forvaringsstraff for A, født 00.00.1965 forlenges med 3 – tre – år regnet fra 30. januar 2024.
 2. Begjæring om prøveløslatelse tas ikke til følge.»
- (6) A anket til lagmannsretten over kravet om prøveløslatelse. Ved Borgarting lagmannsretts beslutning 22. januar 2024 ble anken henvist til ankeforhandling.

(7) Borgarting lagmannsrett avsa 28. juni 2024 dom med denne domsslutningen:

«Punkt 2 i tingrettens domsslutning endres slik at A, født 00.00.1965, prøveløslates innen 1. mars 2025, med prøvetid frem til 30. januar 2027, på følgende vilkår, jf. straffeloven §§ 44 og 45:

- 1) **Oppfølging fra kriminalomsorgen.** ...
- 2) **Bosted.** ...
- 3) **Sysselsetting.** A skal gjennomføre sysselsetting/aktivitet i henhold til den plan som fastsettes av kriminalomsorgen, og ikke endre sysselsettingssted uten forhåndsgodkjenning fra regionalt nivå i kriminalomsorgen. A må samtykke til fritak fra taushetsplikt slik at ansvarlig kontaktperson og kriminalomsorgen kan utveksle informasjon som er nødvendig for å sikre at vilkåret om sysselsetting overholdes.
- 4) **Rusforbud.** A skal avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er forskrevet av lege. Han skal ikke benytte anabole steroider eller ha et overforbruk av legalt forskrevne medisiner. Han skal avgi nødvendige rusprøver. Han plikter å medvirke til ruskontroll, og plikter i den forbindelse å gjøre seg tilgjengelig for representanter fra kriminalomsorgen på sin bopel og å gi disse tilgang til sin bolig.
- 5) **Behandling.** ...
- 6) **Forbud mot å kontakte fornærmede.** ...
- 7) **Rusforbud og sysselsetting frem til løslatelsestidspunktet.** Vilåårene om rusforbud og sysselsetting, jf. punkt 3 og 4 over, skal gjelde også mens A oppholder seg i anstalt under kriminalomsorgen frem til løslatelsen skjer.»

- (8) *Påtalemyndigheten* har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under straffutmålingen og er til siktedes gunst, jf. straffeprosessloven § 309. Det er anført at lagmannsretten ikke hadde klar rettskildemessig dekning for å fastsette vilkår nr. 7. Et slikt vilkår vil i realiteten innebære en skjerpelse av selve soningsforløpet i anstalt. Det er lagt ned påstand om at lagmannsrettens dom oppheves for så vidt gjelder vilkåret om rusforbud og sysselsetting frem til løslatelsestidspunktet.
- (9) A har fått anken forkynt, og den er også oversendt til hans forsvarer, uten at det er inngitt merknader.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anke over lagmannsrettens dom kan avgjøres uten ankeforhandling når utvalget enstemmig finner det klart at lagmannsrettens dom helt eller delvis bør oppheves, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (11) Hovedspørsmålet for utvalget er om det er adgang til å fastsette vilkår for prøveløslatelse som skal gjelde før prøveløslatelsen skjer, jf. vilkår nr. 7.
- (12) *Påtalemyndigheten* anfører at det ikke er rettskildedekning for å fastsette et slikt vilkår. Blant annet er det pekt på at dette medfører en skjerpelse av selve soningsforløpet i anstalt før prøveløslatelsen finner sted.

- (13) Utvalget bemerker at den innledende formuleringen i straffeloven § 45 om vilkår ved prøveløslatelse er at retten kan sette vilkår «ved prøveløslatelse». Videre heter det i § 46 første ledd bokstav a at dersom den prøveløslatte «i prøvetiden» alvorlig eller gjentatt bryter fastsatte vilkår, skal retten etter begjæring bestemme at den prøveløslatte skal gjeninnsettes i forvaring. Dette tilsier at vilkår retten setter i anledning av prøveløslatelse, først kan gjelde fra prøveløslatelsen.
- (14) Det samme følger av sammenhengen i lovgivningen. Lovreglene om straffegjennomføring inneholder bestemmelser om både sysselsetting og rusforbud under straffegjennomføringen, som det er kriminalomsorgens ansvar å følge opp. Lagmannsretten har gjennom vilkår nr. 7 dermed fastsatt vilkår på et område hvor kompetansen ligger hos kriminalomsorgen.
- (15) Dette medfører at det ikke kan settes vilkår som skal gjelde før prøveløslatelsen.
- (16) Tidspunktet for prøveløslatelse ble satt 8 måneder frem i tid. Formålet var å sikre «utslusing» og redusere risikoen for tilbakefall. Det heter i lagmannsrettens begrunnelse blant annet:
- «Noen reell ‘utslusing’ er på domstidspunktet knapt påbegynt, og prøveløslatelsen må, også av hensyn til A selv, forberedes med en slik gradvis tilnærming som nevnt over. Lagmannsretten setter derfor prøveløslatelsesfristen et stykke frem i tid, til 1. mars 2025. En såpass lang periode er etter lagmannsrettens syn nødvendig for å forberede løslatelsen på en måte som reduserer risikoen for tilbakefall.»
- (17) Riksadvokaten gir i sin påtegning til Høyesterett uttrykk for at gjeldende rett ikke synes å åpne for «at domstolene kan beslutte at prøveløslatelse skal skje langt frem i tid for å sikre den domfelte en gradvis tilvenning til frihet, jf. også LB-2023-145026 punkt 2.3 (...)».
- (18) I LB-2023-145026 punkt 2.3 heter det:
- «Retten må vurdere vilkårene for prøveløslatelse ut fra situasjonen på domstidspunktet. Ved denne vurderingen vil retten kunne se hen til at kriminalomsorgen trenger noe tid for å få på plass nødvendige tiltak som bolig, arbeid eller skole, og behandling utenfor fengselet før en løslatelse må settes i kraft. I vår sak er det imidlertid behov for at A gis en gradvis tilvenning til frihet, ved at han blir overført til en mer åpen soning, får flere og lengre permisjoner og også gis mulighet for å ha aktiviteter og sysselsetting utenfor fengselet. Lagmannsrettens flertall kan ikke se at det er grunnlag for å bestemme nå at prøveløslatelse skal skje, og samtidig utsette gjennomføringen av prøveløslatelsen for at slike tilpasninger skal kunne finne sted. En slik utskutt prøveløslatelse strider etter flertallets syn både med lovens system og de vilkårene for prøveløslatelse som er fastsatt i rettspraksis. Det vil dessuten kunne oppstå spørsmål om gjennomføringen av dommen, dersom soningsprogresjonen utvikler seg annerledes enn det som forutsettes i dommen.»
- (19) Utvalget er enig i dette. Det innebærer at tidspunktet for løslatelse ikke kan settes langt frem i tid for å sikre «utslusing» og redusere risikoen for tilbakefall.
- (20) Lagmannsretten har etter dette bygget på feil lovtolkning, og utvalget finner det enstemmig klart at avgjørelsen må oppheves.

- (21) Påtalemyndighetens anke er til gunst for siktede. Anken kan da ikke føre til endring som er til skade for ham, jf. straffeprosessloven § 351. Bestemmelsen gjelder også ved ny behandling etter opphevelse. Lagmannsretten kan ved den nye behandlingen ikke opprettholde vilkår nr. 7. Videre må retten vurdere tidspunktet for løslatelse på nytt. Tidspunktet kan imidlertid ikke settes senere enn 1. mars 2025.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens dom oppheves.

Per Erik Bergsjø
(sign.)

Toril Marie Øie
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)